

3. Колосок В.М. Методологія розвитку стратегічного управління великих промислових підприємств: монографія / В.М. Колосок. - Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2012. – 247 с.
4. Гончар В.В. Формування системи управління металургійних підприємств на основі оцінки фінансового стану / В.В. Гончар // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальною власності: Збірник наукових праць. – Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2013. – Вип. 1, Т. 2. – С. 269-274.

Bibliography:

1. Nemtsov V.D. Strategic Management / V.D. Nemtsov, L.E. Dovgan. – K., 2001. – 560 s. (Ukr.)
2. Koh R. Strategy: How to create and use an effective strategy / R. Koh. – 2-e izd. – SPb. : Piter, 2004. – 320 s. (Rus.)
3. Kolosok V.M. Methodology of development of strategic management of large industrial enterprises: monogr. / V.M. Kolosok. - Mariupol: DVNZ «PDTU», 2012. – 247 p. (Ukr.)
4. Gonchar V.V. Formation control metallurgical enterprises based on an assessment of the financial status / V.V. Gonchar // Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property. – 2013. – № 1. - P. 269-274. (Ukr.)

Рецензент: В.М. Колосок
д-р екон. наук, проф., ДВНЗ «ПДТУ»

Стаття надійшла 25.12.2013

УДК 339.732

© Тюпа Д.І.*

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ІНСТИТУТІВ В ПРОЦЕСІ НАДАННЯ ЗОВНІШНЬОГО ФІНАНСУВАННЯ

В статті розглядаються специфічні аспекти зовнішнього фінансування країн, що розвиваються. Описуються основні інституції, які фінансують країни, з ринками, що формуються, а також теоретично обґрунтовується доцільність та ефективність інституційного фінансування для нерозвинених країн.

Ключові слова: фінансово-кредитні інститути, зовнішнє фінансування, глобалізація, інтернаціоналізація, реструктуризація.

Тюпа Д.И. *Роль международных финансово-кредитных институтов в процессе предоставления внешнего финансирования. В статье рассматриваются специфические аспекты внешнего финансирования развивающихся стран. Описываются основные институты, которые финансируют страны, с формирующимися рынками, а также теоретически обосновывается целесообразность и эффективность институционального финансирования для стран с переходной экономикой.*

Ключевые слова: финансово-кредитные институты, внешнее финансирование, глобализация, интернационализация, реструктуризация.

* викладач, Харківський національний економічний університет, м. Харків

D.I. Tyupa. The role of international financial-credit institutions in the provision of external financing. The article deals with specific aspects of external financing for developing countries. Described are the basic institutions that finance the country, emerging markets, as well as theoretically justified the feasibility and effectiveness of institutional funding for countries with transition economies.

Keywords: financial-credit institutions, external funding, globalization, internationalization, restructuring.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції глобалізації та інтернаціоналізації ініціюють інтенсивного розвитку з боку всіх учасників МЕВ, а особливо країн ринками, що формуються. Тому постає проблема оцінки ролі глобальних кредитно – фінансових інституцій в процесі надання зовнішнього фінансування не тільки для країн, що з перехідною економікою, а й для розвинутих, з метою посилення своїх конкурентних позицій на світових ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання зовнішнього фінансування сьогодні є досить актуальним, тому досліджується як у роботах вітчизняних вчених, а саме: Василюк О.Д., Завгороднього А.Г., Жаліла Я.А., Кириченко А.А., Климка Г.Н., Краснової І.В., Лазепка І.М., Львовичкіна С.В., Лютого І.О., Мороза А.М., Опаріна В.М., Опришка В.Ф., Пересади А.А., Пуховкіної М.Ф., Савлука М.І., Степаненка А.С., Федосова В.М., Шамової І.В. і багатьох інших. Питання міжнародних кредитів розглянуті в російських науковців, таких як Гагут Л.Д., Казак О.Ю., Колтинюк Б.А. та інших іноземних фахівців, зокрема Альтман Е.І., Бернстайн Л.А., Кемпбел В., Кокс Д.Б., Дестлер І.М., Ервін М.Дж., Фулмер Дж., Гевін Т.А., Хофманн Л., Кретлоу У.Дж., Мак Гваган Дж.Р., Мун Дж.Е., Мойер Р.С., Саммерс Б.Дж., Сіденберг А., Уільямсон Дж.

Виділення невирішеної проблеми. Основною задачею сучасних фінансових аналітиків та експертів є адекватна оцінка ефективності глобальних фінансових інститутів та їх ролі у зовнішньому фінансуванні країн, що розвиваються. Тому постає проблема на основі історичної генези дослідити процеси зовнішнього кредитування та знайти найбільш вигідні алгоритми здійснення даного процесу.

Мета статті. На основі історичного аналізу дослідити процес зовнішнього фінансування глобальних кредитно – фінансових інститутів, виявити їх роль в процесі становлення «нових» ринків, що розвиваються та отримати оптимальний вектор зовнішнього фінансування з огляду на сьогоднішній день.

Викладення основного матеріалу. У сучасній економічній літературі сформувалася різне розуміння ролі міжнародних фінансів в процесі економічного розвитку. Припущення теорії полягає в тому, що зовнішнє фінансування повинно позитивно відбитися на макроекономічних показниках країн-реципієнтів. Проте проведені економетричні підрахунки ставлять під сумнів правильність цієї тези. Більш того, існує думка, що переміщення фінансових коштів є непотрібним для розвитку і може несприятливим чином вплинути на розвиток, спонукаючи залежність від країн-донорів, послаблюючи внутрішні зусилля, що приведе до спотвореної структури споживання і виробництва (а також проблеми обслуговування зовнішнього боргу і впливу прибутку).

В останні два десятиліття в процесі зовнішнього фінансування сталися суттєві зміни, які були тісно пов'язані з особливостями сучасного етапу розвитку світової економіки і значно вплинули на її розвиток. Особливо це стосується країн з ринками, що формуються, які мають ряд специфічних позицій у сфері зовнішнього фінансування, а саме: 1) вплив корупції на інвестиційний клімат в країнах з ринками що формуються; 2) висока залежність національних економік з ринками, що формуються від зовнішнього фінансування; 3) проблема проведення інституціональних реформ. Основою внутрішнього фінансування економіки є процес накопичення, але він

стає неможливим в ситуації бідності, що розширюється; 4) проблема ефективності використання зовнішнього фінансування; 5) проблема відстоювання національних інтересів перед донорами в процесі отримання зовнішнього фінансування.

Одним з суб'єктів надання зовнішнього фінансування країнам з ринками, що формуються є інститути «Вашингтонського консенсусу», до допомоги яких удаються країни, що зазнають фінансові труднощі. За своєю суттю концепція «Вашингтонського консенсусу» розглядає процес проведення ринкового реформування економіки і була запропонована американськими економістами наприкінці 1980-х рр. Вона знайшла віддзеркалення в роботах Вашингтонського інституту міжнародної економіки, а головним розробником її ідей вважається Дж. Вільямсон, якому і належить і сам термін «Вашингтонський консенсус». Термін виник тому, що МВФ, Всесвітній банк і міністерство фінансів США, що погоджено виступають головними учасниками розробки і реалізації програм реформ в країнах, що розвиваються, і в країнах з перехідною економікою, розташовані у Вашингтоні.

Положення і рекомендації Вашингтонського консенсусу були сформульовані у відповідь на світову боргову кризу. Вони спиралися на ідеї вільного ринку і дістали схвалення урядів і головних фінансових інститутів розвинених держав, а також провідних міжнародних економічних і фінансових організацій. Головною перешкодою на шляху стабільного економічного зростання прибічники Вашингтонського консенсусу вважали надмірне втручання держави в економіку, її некомпетентність, низьку ефективність підприємств державного сектора, нераціональне використання фінансових субсидій [1].

Положення Вашингтонського консенсусу лягли в основу рекомендацій МВФ, які він висуває як умова надання кредитів країнам, що переживають економічні і фінансові труднощі. Цим багато в чому пояснюється універсалізм рекомендацій МВФ незважаючи на відмінності між країнами-реципієнтами його кредитів. Принципи Вашингтонського консенсусу зіграли важливу роль у виборі основних напрямів економічних перетворень в країнах з перехідною економікою в 90-і рр., а також в країнах, що розвиваються, зіткнулися з кризовими явищами в області економіки і зовнішнього боргу. Практичне застосування принципів Вашингтонського консенсусу викладених в рекомендаціях МВФ і інших міжнародних кредиторів, не привело, проте, до ефективного рішення проблем розвитку і зовнішнього боргу. Навпаки, період кінця ХХ ст. і початку ХХІ ст. відмічений ланцюгом криз міжнародної заборгованості, в які виявилися залучено багато країн світу, що розвивається, і перехідної економіки, які останнім часом відносять до групи країн з ринками, що народжуються. Це дало основи деяким економістам для критики МВФ і країн, що переживають кризу, за їх необдумане застосування рецептів Вашингтонського консенсусу. Гострі критичні виступи такого роду характерні для нобелівського лауреата Дж. Стігліца, який в 1997-2000 рр. був головним економістом, і старшим віце-президентом Всесвітнього банку [2]. Він вважає, що рекомендації «Вашингтонського консенсусу» швидше шкодять, ніж приносять користь країнам з економікою, що розвивається і з ринками, що формуються. На підтвердження своєї позиції він наводить приклад Китаю, який «досяг, мабуть, найбільшого успіху серед країн з низьким рівнем доходів як за темпами зростання, так і за зниженням рівня убогості», і Україна, в якій «рівень убогості підскочив майже до 50 відсотків» і яка «по колишньому залишається у відчайдушному положенні». Україні необхідно було спочатку створити «інституціональну інфраструктуру ринкової економіки – від юридичних структур, що забезпечують виконання контрактів, до органів регулювання, що роблять фінансову систему працездатною», а вже потім удаватися до «шокової терапії».

Перш ніж проводити приватизацію, слід створити умови для справжньої конкуренції, вважає Дж. Стігліц [3, с. 131-165]. Відносно стабілізаційних програм

МВФ, Дж. Стігліц підкреслює, що його «експерти»; що вивчили основи Макроекономіки, часто поверхнево ознайомлені з ситуацією в країнах, що розвиваються і країнах з ринками, що формуються. У деяких західних ВНЗ, де МВФ регулярно наймає на роботу економістів (Університети Чикаго, Гарвард, і Колумбійський університет) основні учбові курси включають моделі, в яких завжди відсутнє безробіття, попит повинен обов'язково дорівнювати пропозиції та ін. [4]. В результаті, ці «фахівці» приїжджають в країни, що стикаються з кризою платіжного балансу, за допомогою редактора Microsoft Word, скориставшись функцією «знайти»: і «замінити на»: перероблять готову програму економічних перетворень однієї країни для виконання абсолютно іншої, не враховуючи особливостей останньою.

Метою стабілізаційної програми МВФ є відновлення і підтримка стійкості платіжного балансу в обстановці стабільності цін і стійкого економічного зростання. Основними причинами кризи в національній економіці, на думку МВФ являються внутрішні і зовнішні шоки. До зовнішніх шоків відносяться раптове збільшення ціни нафти або погіршення умов торгівлі для країни за основними товарах, що експортуються, а також припинення грошових переказів трудових мігрантів. Внутрішні шоки пов'язані з військовими конфліктами, корумпованим урядом, політичною нестабільністю, дефіцитом державного бюджету, землетрусами, повеннями та ін. На думку МВФ усі причини шоків є внутрішніми. Критики МВФ стверджують, що причинами кризи економіки виступають зовнішні шоки. Країни, що мають труднощі з платіжним балансом, укладають Лист намір з МВФ про співпрацю, яка збільшує довіру країни-реципієнта перед іншими донорами. Після цього, передбачається виконання програми стабілізації, а також структурних перетворень. Способами стабілізації національної економіки є: зниження сукупного попиту та збільшення сукупної пропозиції Стабілізаційні програми займають 1-3 року тоді як програми структурних перетворень часто займають 3-5 років.

Для країн з ринками, що формуються ряд учених висуває протилежний до Вашингтонського консенсусу підхід до рішення проблем розвитку і зовнішнього фінансування. Основними елементами стратегії забезпечення стійкого зростання економіки і вирішення проблеми зовнішнього боргу американські фахівці М. Кордеу і М. Дугли вважають наступні обов'язкові умови: ефективна політика, що забезпечує зростання економіки на основі повного використання власних можливостей і зовнішнього фінансування; надійна офіційна фінансова і економічна підтримка з боку урядів розвинених країн і міжнародних організацій; надання грошових ресурсів на прийнятних умовах з боку комерційних банків і інших приватних кредиторів; розширення доступу країн-боржників на ринки розвинених країн для забезпечення зростання їх експорту і валютних надходжень [5].

Завдяки своєму інтенсивному розвитку, світовий ринок капіталів перетворився на потужний чинник подальшого розвитку процесу глобалізації господарського життя, став джерелом ресурсів не лише для розвинених країн, але і для великої групи країн з ринками, що формуються. Інтегрований світовий ринок капіталів є сьогодні глобальною системою акумуляції вільних грошових ресурсів і їх надання в розпорядження ділових структур і державних органів різних країн на принципах конкуренції, яка також прийняла глобальний характер. Зовнішнє фінансування відбувається в різних формах, кожна з яких виникла під впливом потреб економічного розвитку. Завдяки їх поєднанню забезпечується участь у світовому розподілі капіталу країн з різними рівнями розвитку економіки. Сучасна структура світових потоків капіталу забезпечує взаємодію різних форм його руху таким чином, що вони тісно пов'язані і взаємно доповнюють один одного. Переважаюче місце у світовому русі капіталу займає переміщення грошових ресурсів у вигляді зовнішніх запозичень [6].

Високий рівень розвитку кредитно-фінансової системи у світі, її здатність акумулювати наявні вільні грошові кошти і ефективно розміщувати їх у виробничі інвестиції різного роду зумовили високу роль позикових фінансових ресурсів в забезпеченні економічного розвитку. Відмічені тенденції підкреслюють зростаючу роль прямих інвестицій в забезпеченні економічного зростання в країнах світу, з ринками, що формуються необхідність перенесення акценту їх політики в залученні зовнішніх фінансових ресурсів на прямі інвестиції.

Тенденції, характерні для залучення капіталу із зовнішніх джерел в країни з ринками, що формуються, у 1990-і рр., практично в тій же мірі, з невеликими відхиленнями характерні і для країн з перехідною економікою. Характерним для припливу зовнішнього фінансування в країни з ринками, що формуються останніми роками являється тенденція до стабілізації його загального розміру при суттєвих структурних змінах. Зниження загального обсягу зовнішніх запозичень відбувається в основному за рахунок скорочення запозичень від офіційних кредитів і зобов'язань перед ними завдяки виплатам минулих боргів; одночасно різко скоротилися запозичення у приватних банків і зобов'язання перед ними внаслідок погашення минулих боргів, їх реструктуризації і скорочення звернень за новими кредитами.

Стабілізація економіки і зміцнення тенденцій її зростання в країнах з ринками, що формуються створюють умови для їх стійкої взаємодії з зовнішнім фінансуванням. Результатом цієї взаємодії повинне стати гармонійне поєднання іноземних інвестицій, зовнішніх запозичень, і офіційної допомоги розвитку для забезпечення зростання економіки і формування достатнього рівня прибутків для підвищення добробуту населення. Однією із спроб виходу з макроекономічної нестабільності (високі рівні безробіття, спад виробництва, наростаючі темпи інфляції, величезний зовнішній борг) стало неохоче, але усе більш часте звернення країн до приватних міжнародних банків для проведення переговорів про погашення зовнішньої заборгованості. В основі переговорів лежить ідея продовжити терміни виплати основного боргу і відсотків по ньому, а також отримати доступ до нових джерел фінансування на сприятливіших умовах. Проте звичайною процедурою стало попереднє проведення країною-боржником переговорів з МВФ, і лише після цього консорціуми міжнародних банків погоджувалися на довгострокову процедуру і проведення жорсткої «політики стабілізації» МВФ, щоб дістати доступ до коштів фонду понад розміру своєї квоти. Приватні банки розглядали успіх переговорів з МВФ як свідчення відновлення кредитоспроможності і серйозного наміру країн, що заборгували, розплатитися з боргами і заробляти валюту на погашення раніше накопиченої заборгованості. Стабілізаційна програма МВФ представлена чотирма основними компонентами [7]: лібералізація валютного і імпортного контролю; зниження обмінного курсу місцевої валюти; жорстка внутрішня антиінфляційна програма, що включає: а) контроль за кредитами банків з метою підвищити їх процентні ставки і збільшити величину резервів; б) урядовий контроль за дефіцитом бюджету шляхом скорочення витрат, передусім в соціальній сфері на бідну частину населення і на продовольчі субсидії, разом із збільшенням податків і ціни продукції державних підприємств; в) контроль над заробітною платою, щоб її зростання відставало від темпів інфляції (тобто відмова від індексації заробітної плати); г) зняття різних форм контролю над цінами і заохочення свободи ринків; заохочення іноземних інвестицій і відкриття економіки країни світовому господарству.

Основним елементом стабілізаційної програми Міжнародного валютного фонду залишається фінансове планування або ж грошовий підхід до платіжного балансу. Проте фахівці МВФ не беруть до уваги ту обставину, що недоступність кредитних ресурсів на внутрішньому ринку знижує, у поєднанні з низькою інвестиційною активністю населення, не сприяє розвитку підприємництва. Крім того, жорстке фінансове програму-

вання негативно позначається на добробуті уразливих верств населення, які все більше потрапляють за лінію бідності. Ці моменти і складають основні елементи критики політики, що проводиться, МВФ по відношенню до країн з ринками, що формуються. При оцінюванні ефективності програм МВФ використовуються наступні підходи: до і після програм, з і без програм, фактичні порівняно із запланованими результатами.

Висновки

За час своєї діяльності МВФ перетворився в достовірно універсальну організацію, досяг широкого визнання як головного наднаціонального органу регулювання міжнародних валютних відносин, авторитетного центра міжнародного кредитування, координатора міждержавних кредитних потоків і гаранта платоспроможності країн-позичальниць. Одночасно він служить ключовою ланкою системи регулювання світової економіки, міжнародної координації, узгодження національних макроекономічних політик. Фонд зарекомендував себе активно функціонуючим світовим валютним інститутом, нагромадив великий і корисний досвід.

Список використаних джерел:

1. Антонов В. Три источника Вашингтонского консенсуса. Москва-1992. С. 29.
2. Joseph Stiglitz. Globalization and its Discontents. Penguin Press - 2002.
3. Joseph Stiglitz. Globalization and its Discontents. Penguin Press - 2002.
4. Stiglitz J. Globalisation and its Discontents, Pengium books 2002. - 35 p.
5. W. Max Corden and Michael P. Dooly, Debt Strategy Overview, // Analytical Issues in Debt. /Ed. By Jacob A. Frenkel, Michael P. Dooly, and Peter Wickham. - Wash. 1992. p. 16-17.
6. Мировой фондовый рынок и интересы России / [отв. ред. Д. В. Смыслов]; Ин-т мировой экономики и междунар. отношений. – М.: Наука, 2006. – 358 с.
7. R. Dornbush Policies to move from stabilization to growth. / Rudiger Dornbush – National Bureau of economic recerch: Working paper № 3302, 1990. – 31 p.

Bibliography:

1. Antonov V. Tri istochnika Vashingtonskogo konsensusa. Moskva-1992. S. 29. (Rus.)
2. Joseph Stiglitz. Globalization and its Discontents. Penguin Press - 2002.
3. Joseph Stiglitz. Globalization and its Discontents. Penguin Press - 2002.
4. Stiglitz J. Globalisation and its Discontents, Pengium books 2002. p. 35.
5. W. Max Corden and Michael P. Dooly, Debt Strategy Overview, // Analytical Issues in Debt. /Ed. By Jacob A.Frenkel, Michael P. Dooly, and Peter Wickham. - Wash. 1992. p. 16-17.
6. Mirovoj fondovyj rynek i interesy Rossii / [otv. red. D. V. Smyslov]; In-t mirovoj jekonomiki i mezhdunar. otnoshenij. – М.: Nauka, 2006. – 358 s. (Rus.)
7. R. Dornbush Policies to move from stabilization to growth. / Rudiger Dornbush – National Bureau of economic recerch: Working paper № 3302, 1990. – 31 p.

Рецензент: О.М. Анісімова,
д-р екон. наук, проф., ДВНЗ «ПДТУ»

Стаття надійшла 25.12.2013